

Šabat – dan odmora

„*I bi večer i bi jutro*”, rečenica je koja se više puta ponavlja u *Postanju* ili Prvoj knjizi Mojsijevoj. U skladu s tim, dan kod Jevreja traje od sumraka do sumraka, nedelja je prvi dan u sedmici, ponedjeljak je drugi dan i tako redom. Sedmi dan jevrejske sedmice je *Šabat*, tj. subota, vrhunac radne nedelje tokom koje napreduje se od svetovnog ka svetom, ali nikada u suprotnom smeru. Šabat traje od doba dana pred sumrak u petak do nešto posle sumraka u subotu.

U osnovi, Šabat je dan odmora od rada. Izražava ideju da, koliko god rad bio plemenit, čoveku je potrebno i slobodno vreme za sopstveno ispunjenje. To načelo od početka se odnosilo na sve društvene klase, uključujući i one najjgnjetenije – robove, a obuhvatalo je čak i domaće životinje: „*Šest dana radi posao, a u sedmi dan počini, da se odmoro vo i magarac tvoj, da dahnu sin tvoje robinje i stranac*” (*Druga knjiga Mojsijeva 23:12*). Na isti motiv saosećanja nailazimo i u četvrtoj Božjoj zapovesti u *Ponovljenom zakonu* ili u Petoj knjizi Mojsijevoj, a svetost Šabata je dalje potvrđen i pozivanjem na iskustvo robovanja jevrejskog naroda u Egiptu, i kaže se:

„*Šest dana radićeš i završićeš sve svoje poslove; a sedmi je dan odmora Večnoga, Boga tvoga; nećeš raditi nikakvog posla ni ti, ni tvoj sin, ni kći tvoja, ni sluga, ni sluškinja tvoja, ni vo, ni magarac, niti koja tvoja životinja, ni stranac koji je kod tebe, da bi se odmorio sluga i sluškinja tvoja kao i ti. Pamtićeš da si bio rob u zemlji Egipatskoj, i Večni, Bog tvoj, da te je izveo odande moćnom rukom i podignutom mišicom. Zato ti je Večni, Bog tvoj, zapovedio da svetkuješ dan odmora.*” (*Peta knjiga Mojsijeva 5:13-15*).

Ali još u početku, u pojam Šabata uključen je jedan mistični elemenat. To je u verziji četvrte Božje zapovesti u Drugoj knjizi Mojsijevoj, u *Izlasku*. Izražen je pozivanjem na priču o postanju, u izjavi da je Šabat božanski koliko i ljudski dan odmora: „*Jer je za šest dana Večni stvorio nebo, zemlju i more i sve što je u njima; a u sedmi dan počinu. Zato je Večni blagoslovio Subotnji dan i posvetio ga.*” (*Druga knjiga Mojsijeva 20:11*).

Posmatran na taj način, Šabat postaje više od društvene institucije, obuhvata razmišljanje o ritmu prirode i njenom božanskom Tvorcu, o Večnome, o Bogu koji *jeste* sve. Šabat je i verski obred i duhovni doživljaj. Oba ova elementa, društveni i mistički, utiču na prirodu jevrejskog Šabata i oba se posebno pominju u njegovoj liturgiji kao „*podsećanje na izlazak iz Egipta*” i „*proslavu u spomen stvaranja sveta*”.

Oba elementa su, štaviše, činila neophodnim da se s najvećom preciznošću odredi šta je to što predstavlja rad. Na osnovu biblijske priče o izgradnji *Miškana* ili *Šatora sastanka* i prekidu radova na božansko upozorenje da se na Šabat mora prestati sa svakim radom (*Druga knjiga Mojsijeva 31:12-17*), rabini su odredili trideset i devet osnovnih vrsta rada (*Šabat*, 7:2), a iz njih su izveli još bezbroj podvrsta. Namera im nije bila da život učine teškim, već da ga posvete i da svetost Šabata zaštite od svih mogućih ili nepredviđenih kršenja njegovih propisa, i u tome su sledili savet članova Velikog sanhedrina da „*načine ogradu oko Tore*” (*Avot*, 1:1). posebno su naglašavali da ako se zakoni o Šabatu (ili bilo koji zakon osim tri osnovne zabrane koje se odnose na idolopoklonstvo, rodoskrvnuće i ubistvo) ikad postave kao prepreka spasavanju života (hebrejski: *pikuah nefesh*), to spasavanje ima prednost i ti zakoni ne samo da mogu, već *moraju* biti prekršeni, jer „*Šabat je stvoren tebi, a ne ti Šabatu*” (*Mehilta Ba-Jakel uz Šemot*, 32:14).

U novije vreme, striktno poštovanje tradicionalnog Šabata olakšano je uvođenjem petodnevne radne sedmice, kao i raspolaganjem elektronskim aparatima (sa automatskim isključivanjem) koji zamenjuju ljudski rad. S druge strane, društvene okolnosti i ekonomski pritisci modernog načina života – koji odlikuju pokretljivost i mehanizacija i, pre svega,

činjenica da se on više upravlja prema časovniku nego prema zalasku i izlasku sunca – učinili su da to poštovanje postane današnjim Jevrejima teže nego što je bilo njihovim precima. Ortodokсни judaizam ne priznaje te teškoće kao izgovor za nepridržavanje veroispovednih propisa. Progresivni judaizam čini u tom pogledu ustupke koje smatra potrebnim i razumnim.

U jevrejskoj tradiciji duboko je ukorenjen osećaj da je sam opstanak judaizma u tesnoj vezi sa Šabatom.

Jedan od velikana moderne jevrejske misli, Ahad Ha-am (1856–1927) u vezi jedne svoje rasprave sa Maksom Nordauom piše:

„Onaj koji oseća bliskost sa životom svoga naroda kroz sva pokoljenja, taj – čak i ako ne veruje u drugi svet ili u uskrsnuće jevrejske države – nikako ne može da zamisli postojanje naroda Izraela bez ‚kraljice Subote‘. Bez ikakvog preterivanja može se kazati, da nije toliko Izrael sačuvao subotu, koliko je subota sačuvala Izrael. Ako šabat nam ne ‚vrati dušu‘ i ne obnavlja nam svake sedmice duh, tada bi teškoće svakodnevnice jevrejstvo povukle u sve dublji ponor, a jevrejski čovek bi bio na dnu materijalističkog, moralnog i duhovnog srozavanja. Uistinu ne treba zato da budete cionista da osetite istorijsku svetost i zanos koji pripadaju suboti i svom snagom istupite protiv svakog ko na nju digne ruku.“ (Šabat ve-cijonut).

Korišćena literatura:

1. David J. Goldberg and John D. Rayner: *THE JEWISH PEOPLE, Their History And Their Religion*, London, 1987.
2. Vidor Pál: *A Szombat könyve, olvasmányokkal, képekkel, kottákkal*, Magyar Zsidók Pro Palesztina Szövetsége, Budapest, András László könyvnyomda nyomása, Kolozsvár, 1943-5703.
3. *Zsidó Lexikon*, Budapest, 1929.

K.R.